Наполегливо вивчати і творчо застосовувати педагогічну теорію

проф. А. ЗІЛЬБЕРШТЕЙН

(Харківський педагогічний інститут)

Сучасна епоха ставить перед усіма працівниками народної освіти підвищені вимоги. Комуністична партія, Радянський уряд і весь радянський народ вважають першочерговим завданням, щоб у вихованні дітей не було ніякого браку, щоб усі вони виростали, як це підкреслюється в Програмі КПРС, всебічно й гармонійно розвиненими людьми, духовно багатими, морально чистими і фізично досконалими. Ця вимога стосується й дошкільних працівників, які виховують підростаюче покоління в один з найбільш відповідальних періодів життя людини — в ранньому дитинстві.

Однією з важливих умов успішного виконання цієї вимоги є опанування педагогічної теорії дошкільними працівниками.

Розглянемо деякі найважливіші питання, пов'язані із здійсненням цього завдання.

Відомо, якого великого значення Комуністична партія завжди надавала і надає теорії. В. І. Ленін не раз вказував, що робітничий клас і його партія зможуть виконувати свою історичну роль лише в тому разі, коли вони в усій своїй діяльності керуватимуться передовою революційною теорією. Такою революційною теорією, що освітила весь шлях боротьби трудящих за своє визволення, став марксизм-ленінізм.

Особливого значення набула марксистсько-ленінська теорія в умовах соціалізму, в період розгорнутого будівництва комуністичного суспільства, коли, як це сказано в Програмі КПРС, «стихійний економічний розвиток уступив місце свідомій організації виробництва і всього суспільного життя, коли теорія повсюдно перетворюється в практику». У цих умовах «застосування науки стає вирішальним фактором могутнього зростання продуктивних сил».

Величезна роль науки у створенні матеріально-технічної бази комунізму. Спираючись на її досягнення, радянські люди завойовують космос, будують найбільші у світі гідростанції, прокладають канали, створюють оснащені за останнім словом техніки промислові підприємства, зводять нові міста, підносять продуктивність сільського господарства, переробляють нашу планету і поліпшують на ній життя.

Таку ж значну роль відіграє у формуванні людини педагогічна наука. Комуністична партія і Радянський уряд у своїй діяльності по вихованню підростаючого покоління завжди спиралися на педагогічну науку, основою якої є вчення Маркса—Енгельса — Леніна про виховання й навчання.

Щоб виконувати великі й відповідальні завдання, поставлені перед нею, педагогічна наука прагне глибше розкривати виучувані явища (тобто питання виховання й навчання), не обмежуватися їх описом, а з'ясовувати їх суть. Вона розкриває об'єктивно існуючі закономірності виховання, тобто об'єктивно існуючі зв'язки між засобами виховання і результатами його. Таким чином, педагогіка як наука виконує свою провідну роль щодо практики виховання.

На жаль, доводиться констатувати, що таке розуміння суті педагогічної науки не можна ще вважати загальновизнаним. Серед чималої частини працівників народної освіти, в тому числі й серед дошкільних працівників, досить поширений погляд, ніби діяльність вихователя за самою своєю природою має суто емпіричний характер і в ній не можна встановити об'єктивно існуючих закономірностей.

Проти такого тлумачення суті виховного процесу, яке виключає науково обгрунтований підхід до

нього, виступав ще К. Д. Ушинський. Порівнюючи діяльність вихователя з діяльністю лікаря, він ставив таке питання:

«Які були б результати медичної практики, якби вона, залишаючися тільки практикою, не звернулася за знаннями до наук природи; якби всякий, без попередньої підготовки, вдавався до практики, покладаючись на свої виховні здібності і розраховуючи тільки на особистий досвід?.. Саме припущення такої рутини здається безглуздим. Чому ж від вихователя можна не вимагати попередньої підготовки до своєї справи, залишаючи все на його особисту спостережливість і на його особистий досвід? Хіба справа виховання менш важлива, ніж справа медицини?»

Висловлений у цих рядках палкий протест проти заперечення ролі теорії у діяльності вихователя не втратив своєї злободенності і в наші дні. І в наш час зустрічаються вихователі, які вважають, що всю складну й відповідальну справу дошкільного виховання можна проводити, спираючись на практику і на особистий досвід.

Звичайно, не можна забувати, що так само, як неприпустиме в роботі вихователя заперечування ролі педагогічної теорії, не можна заперечувати і роль практики. Педагогічна теорія, як і всяка справді наукова теорія, виростає з практики і перевіряється нею.

«Точка зору життя, практики має бути першою і основною точкою зору теорії пізнання»,— вказував В. І. Ленін.

Однак треба мати на увазі, що педагогічний досвід і навіть усю педагогічну практику можна використати лише тоді, коли на їх основі роблять певні узагальнення, тобто встановлюють закономірності. Найкращий досвід передових вихователів буде зовсім малокорисним, якщо його використовуватимуть чисто механічно, просто переносячи від одного вихователя до іншого. Робота кожного вихователя в усіх її формах і в усіх випадках є ефективною лише тоді, коли в ній зважають на всю різноманітність тих умов, в яких вона протікає. Тому вона завжди повинна мати живий, творчий характер.

Всякий досвід виховної роботи цінний лише постільки, поскільки він будить живу думку, висуває певні ідеї, які могли б спрямовувати діяльність вихователя. Характеризуючи роль і значення педагогічних фактів у діяльності вихователя, К. Д. Ушинський писав:

«Якщо ці факти залишаються тільки фактами, то вони не дають досвідченості. Вони мають зробити враження на розум вихователя, класифікуватися в ньому за своїми характеристичними особливостями, узагальнитися, зробитися думкою, і вже ця думка, а не самий факт, стане правилом виховної діяльності педагога».

Подамо кілька прикладів, які підтверджують потребу саме так використовувати педагогічний досвід.

Щоб навчити дошкільників лічити, звичайно користуються різними засобами наочного приладдя. Але вони не завжди викликають у дітей достатній інтерес. Одна вихователька застосовувала такий прийом: Петрушка роздавав дітям прапорці і навчав їх лічити. У конкретних умовах того дитячого садка, де застосовували цей прийом, він дав добрі результати, та було б грубою помилкою рекомендувати усім вихователям копіювати його.

Наведемо ще один приклад, пов'язаний з наявним іноді формальним підходом до використання в дошкільних закладах педагогічного досвіду А. С. Макаренка. Досвід цей, як відомо, надзвичайно цінний і є чудовим джерелом для того, щоб на його основі можна було робити глибокі педагогічні висновки. Але його, як і всякий досвід, слід використовувати творчо і не можна застосовувати шляхом простого повторення в роботі вихователя.

Вихователька дитячого садка, не зрозумівши цього, вирішила повторити у своїй практиці описаний А. С. Макаренком випадок. Він покарав злодія, який украв курку, тим, що примусив його в присутності всього

колективу з'їсти її. Це стало тяжкою і сильно діючою мірою покарання. Проте вихователька замість того, щоб використати ідею про виховну силу переживання, викликаного осудом колективу, вирішила повторити чисто зовнішній бік цього прийому. Дитині, яка взяла зайву порцію печива, вона запропонувала у присутності всіх дітей з'їсти все печиво, яке вона зібрала у своїх вихованців. Зчинився галас, безладдя. Деякі діти навіть з заздрістю дивилися, як хлопчик з'їдав печиво. Ніякого виховного впливу такий «прийом», звичайно, не мав.

Ці приклади (а схожих на них можна було б навести багато) ще раз підтверджують, що дійову роль у роботі кожного вихователя відіграють не факти з педагогічної практики, а теорія, яка створюється на основі узагальнення цих фактів. Простий опис педагогічного досвіду є нижчим ступенем педагогічної науки. На жаль, у нас чимало ще є книжок і статей з питань дошкільного виховання, які стоять на рівні такого простого описування досвіду і не містять теоретичних узагальнень. Навіть ретельне обізнання з такими роботами не може бути дуже корисним. Але є й інші роботи, в яких наведений досвід стає джерелом для встановлення певних педагогічних закономірностей, теоретичних узагальнень і висновків.

А. С. Макаренко вбачав значення своїх художньо-педагогічних творів, якими є «Педагогічна поема», «Прапори на баштах» та ін., головним чином у тому, що вони спонукають читачів робити певні висновки з того фактичного матеріалу, який подається в них. Дуже повчальними з цього погляду є останні рядки «Педагогічної поеми»: «Можливо, незабаром у нас перестануть писати «педагогічні поеми» і напишуть просто ділову книжку: «Методика комуністичного виховання».

Немало сторінок такої книжки у нас уже написано або ж, інакше кажучи, в нашій педагогічній науці чимало вже встановлено істотних положень і педагогічних закономірностей, застосовування яких підносить навчально-виховну роботу на вищий ступінь, надає їй науково обгрунтованого характеру. Вкажемо на деякі з них.

Однією з важливих педагогічних закономірностей є внутрішній зв'язок між вихованням і навчанням. Ці процеси не тотожні між собою, але тільки тоді, коли вони виступають у єдності («в єдиному потоці»), створюються можливості повноцінного і всебічного формування особистості дитини. Цю закономірність, значення якої підкреслено в рішеннях червневого пленуму ЦК КПРС, треба здійснювати у виховній роботі стосовно до всіх дітей, у тому числі і в роботі з дітьми дошкільного віку.

Величезне значення у вихованні підростаючого покоління мають такі положення, як поєднання навчання з працею і праці з навчанням; вимогливість у поєднанні з повагою до особистості дитини; виховання в колективі і через колектив та ряд інших. Говорячи про закономірності виховання дітей дошкільного віку, можна вказати на залежність між видом організовуваних ігор і якостями особистості, які формуються в цих іграх, та на деякі інші.

Вказані закономірності мають якнайбільш загальний характер і визначають загальну спрямованість педагогічної діяльності вихователя. Ми наводимо їх тут лише як приклади, і, природно, ними не вичерпуються основні теоретичні положення комуністичного виховання.

Кожне наукове дослідження має збагачувати педагогічну теорію новими закономірностями виховання, які дають змогу чимраз глибше проникати в суть виховного процесу і, отже, сприяти поліпшенню його.

У цьому і полягає суть педагогічної теорії та її роль у вихованні.

Педагогіка як наука має стародавню історію. У її розвитку велику роль відіграли такі видатні діячі, якими були Я. А. Коменський, Ж. Ж. Руссо, Д. Локк, Г. Песталоцці, А. Дістервег, Ф. Фребель, М. Монтессорі та багато інших представників прогресивної класичної педагогічної науки. Визначне місце належить і діячам нашої вітчизняної класичної

педагогіки М. І. Пірогову, К. Д. Ушинському. В їх педагогічних теоріях є багато положень, що безпосередньо стосуються виховання дітей дошкільного віку.

Багато цінних положень про виховання підростаючого покоління встановили соціалісти-утопісти і російські та українські революціонери-демократи; їх думки особливо близькі радянській педагогічній науці. Однак справді наукового характеру педагогічна теорія набула лише на основі великого вчення марксизму-ленінізму.

Усі положення домарксистської педагогіки, навіть тоді, коли вони відповідали об'єктивним закономірностям виховання й навчання, були тільки геніальними здогадами їх авторів і тому не могли правильно визначати весь процес формування підростаючого покоління, особливо, коли йдеться про визначення мети й завдань комуністичного виховання.

Тільки на основі діалектико-матеріалістичного підходу створено можливість науково розв'язати такі кардинальні питання педагогіки, як питання про суть і цілі виховання, про роль природжених особливостей, суспільного середовища у вихованні та розвитку дитини, про шляхи й засоби виховання дітей, зокрема про роль гри в ньому. Марксистсько-ленінська теорія пізнання дала змогу науково підійти до розробки питання про суть процесу навчання, про роль у ньому чуттєвого досвіду, мислення і мови.

Отже, марксистська педагогіка вперше в історії розвитку педагогічної науки стала міцною і непохитною основою для розв'язання питань, які виникають у практиці виховання, зокрема виховання дітей дошкільного віку. А самий виховний процес, спираючись на положення цієї педагогіки, набув небувалих раніше можливостей для свідомого і науково обгрунтованого здійснення завдань, що стоять перед ним.

«Мабуть, ніхто більше за мене не впевнений,— казав А. С. Макаренко,— у страшній могутності, цілком необмеженій могутності виховного впливу. І ніяка педагогіка не може бути такою могутньою, як наша радянська педагогіка, бо у нас немає ніяких обставин, які перешкоджали б розвиткові людини».

Значення педагогічної теорії для працівників дошкільних закладів велике й багатогранне.

Насамперед педагогічна теорія допомагає вихователям усвідомити загальні настановчі положення, які мають визначати характер їх діяльності. Вихователям дошкільних закладів треба передусім усвідомити велику силу комуністичного виховання в розвитку дітей. Сучасна наука не заперечує, звичайно, певного значення природжених особливостей у формуванні підростаючого покоління, вона надає великого значення суспільному і навколишньому середовищу дитини. Провідну роль у розвитку дітей вона бачить у комуністичному вихованні як спеціально організованій і цілеспрямованій діяльності. Це положення грунтується на марксистсько-ленінському розумінні процесу розвитку, на даних сучасної біологічної і психологічної науки. Воно підтверджується і всім досвідом нашої виховної роботи.

Глибоке розуміння провідної ролі виховання в розвитку дітей, безперечно, сприятиме піднесенню активності вихователя: воно зміцнюватиме його віру в результативність своєї праці і допомагатиме у подоланні труднощів, які в ній зустрічаються.

Важливим настановчим положенням виховання, яке має велике значення в роботі дошкільного працівника, є комуністична ідейність; нею повинна бути просякнута вся система радянського виховання, починаючи з виховання дітей дошкільного віку. Увесь зміст дошкільного виховання і засоби його здійснення треба підпорядкувати цій вимозі.

Велике значення у роботі вихователя має усвідомлення ним відомого положення радянської педагогіки про важливість залучення дітей до різних видів практичної діяльності, особливо до ігрової і трудової діяльності. Наші вихователі повинні зрозуміти, що розвиток не тільки вольових, а й моральних та інтелек-

туальних якостей особистості можна успішно здійснювати лише в процесі такої діяльності, яку неможливо виконувати без наявності цих якостей.

Це положення висували ще передові діячі класичної педагогіки (Я. А. Коменський, Г. Песталоцці, К. Д. Ушинський та ін.), але своє наукове обгрунтування воно дістало у відомому твердженні основоположників марксизму-ленінізму про роль революційної практики в переробленні людини. Глибоке усвідомлення цього положення особливо необхідне, бо у нас досі серед деякої частини дошкільних працівників панує суто інтелектуалістичний підхід до виховного процесу, у зв'язку з чим він майже цілком зводиться лише до словесного впливу вихователя на дітей.

Зустрічаються вихователі, які, замість того, щоб з виховною метою зайняти дітей різними видами ігрової та трудової діяльності, ведуть з ними нескінченні розмови про те, як треба себе поводити і що станеться, якщо вони чинитимуть інакше, ніж цього вимагають існуючі правила.

Щоб вихователька дитячого садка вміла правильно організувати виховний процес, вона повинна не тільки знати різні ігри та види праці, рекомендовані для дошкільників, але й добре розуміти загальні теоретичні основи, які визначають значення цих видів діяльності у вихованні.

Нарешті, говорячи про настановчі положення, що їх мають засвоїти дошкільні працівники, слід вказати на потребу докладно обізнатися з найбільш загальними питаннями теорії формування дитячого колективу. Величезний вклад у розробку цієї теорії внесли Н. К. Крупська та А. С. Макаренко. Виходячи з марксистсько-ленінського вчення про роль колективу у розвитку особистості, вони глибоко розробили питання, пов'язані з визначенням організаційних форм дитячого колективу, а також шляхів і засобів його формування.

Звичайно, в умовах роботи дошкільних закладів усі ці питання потребують специфічного, творчого розв'язання, побудованого на врахуванні особливостей дітей дошкільного віку. Але для цього вихователі повинні знати, як ці питання розв'язуються в радянській педагогічній науці.

Такий далеко неповний перелік загальних питань радянської педагогіки, глибоке розуміння яких потрібне кожному дошкільному працівникові.

Другим напрямком, який визначає роботу вихователя дошкільного закладу в галузі опанування педагогічної теорії, є вивчення ним психології та фізіології вищої нервової діяльності дитини дошкільного віку. Без знань психології та фізіології, зокрема вікових особливостей дітей, не можна творчо застосовувати форми й методи виховної роботи. Недостатність теоретичної підготовки в цьому напрямку призводить до серйозних помилок, внаслідок яких вихователі або недооцінюють, або переоцінюють вікові можливості дітей. Тільки недостатністю знань вікових особливостей дітей можна пояснити те, що окремі вихователі користуються тими самими іграми, книжками й казками у роботі з дітьми мало не у всіх вікових групах.

Особливо поширене недооцінювання можливостей дитини дошкільного віку. Саме тому довгий час у дитячих садках не наважувалися вчити дітей грамоти, недостатньо застосовували дидактичні ігри. Багато вихователів позбавляють дітей потрібної для їх розвитку самостійності («Ти впадеш», «Ти ударишся» тощо).

З другого боку, часто-густо в практиці дошкільних закладів переоцінюють можливості дитини дошкільного віку. Це виявляється, передусім, у цілковитому ігноруванні вікових можливостей дошкільника, у тому, що перед ним ставлять непосильні вимоги, перевантажують його знаннями й трудовими завданнями.

Вивчаючи вікові особливості дітей, слід опанувати конкретні знання про закономірності розвитку сприймань, мислення, пам'яті, уяви, волі, емоцій і взагалі всіх психічних процесів дитини дошкільного віку.

Знати ці закономірності вихователь повинен не тільки для розширення свого загального педагогічного горизонту, але й для того, щоб він міг використовувати ці знання безпосередньо в практиці своєї роботи. У дитячих садках проводять ігри, що сприяють розвиткові мислення (на порівняння, на узагальнення: «Що у нас кругле?», «Що у нас дерев'яне?» і т. д.), ігри для розвитку пам'яті, уяви та інших пізнавальних процесів. У таких іграх дитина вправляється в опануванні розумових операцій, прийомів запам'ятовування тощо. Досить поширена гра «в мовчанку». Це — корисна гра, яка сприяє розвиткові вольових якостей. Зрозуміло, що всі такі ігри проводитимуться і краще досягатимуть своєї мети, коли вихователька обізнана з теоретичними питаннями психології мислення, волі та інших психічних процесів.

Істотне місце у теоретичній підготовці дошкільного працівника має посісти ознайомлення з основними положеннями фізіології вищої нервової діяльності, особливо з тим науковим внеском, що його зробив у цю науку великий російський вчений І. П. Павлов та його учні. Знання цих положень допомагатиме більш успішному здійсненню індивідуального підходу до дітей. Велике значення мають знання фізіологічних закономірностей для розуміння ролі режиму в житті дитини і принципів його побудови для успішного формування різних навичок у дітей, забезпечення принципу єдності педагогічних впливів та більш свідомого творчого здійснення ряду інших принципів виховання.

Третім напрямком роботи вихователя по оволодінню педагогічною теорією є вивчення окремих методик виховання, а також ознайомлення з технікою виховного процесу. Цим питанням слід приділяти особливо велику увагу.

Кожний дошкільний працівник повинен бути добре обізнаним з методикою розвитку мови дитини і володіти певними уміннями й навичками, які потрібні для керівництва цим розвитком. У дошкільному віці розвиток мови є одним з найважливіших завдань, яке завжди має бути в полі зору вихователя. Він повинен систематично, застосовуючи ряд спеціальних прийомів, збагачувати словниковий запас дитини і вчити її, в міру її можливостей, оволодівати граматичною будовою мови. При цьому важливе значення має зв'язок з особистим досвідом дошкільника. У деяких вихованців треба виправляти наявні у них вади мови.

Значне місце в діяльності дошкільного працівника належить ознайомленню дітей з початковими елементами грамоти та лічби. Для цього потрібні знання методики елементарної освіти: відомо, що чим менший вік дітей, тим більшої педагогічної майстерності вимагає від вихователя їх навчання.

Вихователеві дошкільного закладу завжди доводиться користуватися у своїй роботі різним наочним приладдям, отже, він повинен володіти методикою його застосування. Вже починаючи з дошкільного віку, треба прагнути використовувати це приладдя якомога змістовніше, щоб не обмежуватися тільки показом його з метою збагачення дітей уявленнями, а й розвивати їх мислення. Щоб таким способом використати засоби наочного виховання та навчання, треба уявляти собі роль образу в діалектичному процесі переходу від сприймання до мислення, тобто мати певну теоретичну підготовку.

Серйозної методичної підготовленості вимагає від вихователя естетичне виховання дітей. Він повинен розуміти роль і значення мистецтва в розвитку дитини, розбиратися в основних напрямках його, правильно, «відповідно до законів краси», за якими має будуватися життя (К. Маркс), організовувати середовище, що оточує дитину в дитячому садку. Знання вихідних положень марксистсько-ленінської естетики дасть йому можливість свідомо підійти до оцінки методики музичного виховання, до занять з малювання, ліплення та навчання танців.

Спеціальна теоретична підготовка важлива й для правильної постанов-

ки фізичного виховання. Зокрема, вихователь повинен знати, яким має бути дозування фізичних вправ, як забезпечити чергування рухів і рівномірний розподіл навантаження на всі м'язи тощо.

Безперечно, крім цих знань, кожному дошкільному працівникові потрібні також певні вміння і навички — їх можна набути внаслідок систематичних спеціальних вправ. Тому до програми самопідготовки вихователя слід включати не лише теоретичні, а й практичні заняття.

Істотне місце в методичній підготовці вихователя треба відвести оволодінню методикою здійснення завдань морального виховання, зокрема, виховання дисциплінованої поведінки. Уже є чималий досвід у цій справі, встановлено ряд положень, знання яких забезпечує високу дисципліну. Так, у залізничному дитячому садку № 10 м. Харкова у групі В. Л. Кременецької зразкова дисципліна навіть тоді, коли вихователька немає серед дітей. Вона досягає цього через усвідомлення дітьми поставлених до них вимог і систематичною роботою над формуванням навичок дисциплінованої поведінки шляхом спеціальних вправ, які мають у своєму змісті елементи самоконтролю.

Методика виховної роботи встановлює і певні системи засобів виховання, які мають на меті виховання працьовитості, чесності, правдивості та інших моральних якостей, що їх треба виховувати у дітей, починаючи з дошкільного віку. Ознайомлення з цими засобами також має входити в програму теоретичної підготовки вихователя.

Успіх роботи вихователя над опануванням педагогічної теорії набагато залежить від його ставлення до неї. Проте, незважаючи на з'ясоване вище різноманітне значення цієї теорії для діяльності дошкільних працівників, дехто з них недооцінює її і навіть виявляє своєрідний педагогічний нігілізм. Особливо він спостерігається серед молодих і недосить підготовлених до педагогічної діяльності працівників. Ще К. Д. Ушинський писав: «Мистецтво виховання має ту особливість, що майже всім воно здається справою знайомою і зрозумілою, а декому навіть легкою,— і тим зрозуміліша й легша вона, чим менше людина з нею обізнана теоретично і практично».

Для такого педагогічного нігілізму немає жодних підстав. Тільки педагогічна теорія, вказував знову-таки К. Д. Ушинський, може врятувати педагога «від тієї впертої однобічності, яка, на нещастя, надто часто зустрічається у педагогів-практиків, необізнаних з педагогічною теорією».

Високо цінувала роль педагогічної теорії Н. К. Крупська. Вона писала, що сучасна матеріалістична педагогіка і психологія «...дає найсерйозніший науковий базис, на якому може бути побудована наукова методика». Дуже велика є роль і самої Н. К. Крупської в розвитку педагогічної теорії, зокрема теорії дошкільного виховання: виходячи з вчення основоположників марксизму-ленінізму про виховання та навчання, вона конкретизувала це вчення і розвивала його стосовно до сучасних умов.

Так само високо цінував педагогічну теорію і також сприяв її творчому розвиткові А. С. Макаренко. У статті «Мої педагогічні погляди» він писав: «Я надзвичайно поважаю педагогічну теорію, не можу жити без неї, люблю педагогічну теорію»... Висока оцінка педагогічної науки завжди спонукала його, як і Н. К. Крупську, боротися за глибоку науковість цієї теорії та викривати антинаукові погляди на виховання й навчання.

Виховуючи у працівників наших дошкільних закладів повагу до педагогічної науки й інтерес до неї, треба водночас формувати критичне ставлення до чужих радянській педагогіці концепцій, а також учити їх відрізняти наукові педагогічні праці й книжки від малозмістовних робіт, які, на жаль, інколи зустрічаються і читання яких може мало допомогти вихователям у їх практичній діяльності.

Опанування педагогічної теорії вимагає від кожного вихователя ве-

ликої, наполегливої та систематичної роботи. Ця робота має здійснюватися у двох напрямках. Основи теоретичної і практичної підготовки, звичайно, даються в спеціальних середніх і вищих навчальних педагогічних закладах. Проте, якою грунтовною не була б така підготовка, вихователь на цьому не може спинятися. Над підвищенням свого теоретичного рівня і педагогічної майстерності він повинен працювати завжди. Тому другим і дуже важливим шляхом опанування педагогічної теорії є самостійне опрацювання різних літературних джерел. Ця робота має різноманітний характер, але обов'язково проводиться за планом, який враховує інтереси й попередню підготовку вихователя.

Значне місце в педагогічній підготовці вихователя повинно посісти слухання лекцій на педагогічні теми і участь у різних семінарах та курсах. Однією з форм роботи по оволодінню педагогічною теорією, яка цілком себе виправдала, є участь у так званих університетах для працівників дошкільних закладів, що функціонують на громадських засадах у Києві, Харкові, Миколаєві та в деяких інших містах. Хоч у них і не вивчаються закінчені курси педагогічних наук, але програма їх роботи передбачає читання лекцій з найбільш актуальних питань педагогічної теорії. Досвід роботи таких університетів показав, що вихователі дошкільних закладів охоче відвідують організовані в них лекції, які допомагають їм глибше усвідомлювати різні питання своєї педагогічної діяльності.

Важливою умовою самоосвітньої роботи вихователів над опануванням педагогічної теорії є її зв'язок з їх практичною діяльністю. Треба прагнути проводити її так, щоб вона, з одного боку, допомагала вихователям у розв'язанні питань практики, які постають перед ними, а з другого боку, щоб оволодіння педагогічною теорією завжди спиралося на практику.

Коло питань теоретичної підготовки вихователя дуже різноманітне і шляхи цієї підготовки складні, вони вимагають великої наполегливості і напруження. Глибоке розуміння значення такої роботи має надихати на подолання всіх труднощів.

Вихователі дошкільних закладів працюють на одній з найважливіших ділянок виховання нової людини, коли закладається фундамент усього її дальшого розвитку. Вони повинні виправдати те довір'я, яке виявляють до них партія і народ. Для цього їм треба систематично оволодівати педагогічною теорією, підвищувати свій ідейний і фаховий рівень.

Перші заняття з дітьми по картинках

Н. ЛАДИГІНА

(Центральний інститут удосконалення лікарів, м. Москва)

Мова відіграє вирішальну роль у формуванні всієї психічної діяльності дитини. У дітей, які говорять і які не говорять, всі складні психічні процеси проходять якісно по-іншому. У дитини, що говорить, вже тільки за словом, без обов'язкової наявності предметної зовнішньої сигналізації може виникнути образ, уявлення, впізнавання, спогад. Під впливом мови безпосереднє чуттєве сприймання предметів перебудовується на сприймання через назву, слово, тобто стає смисловим.

Велику роль відіграє мова і в розвитку мислення дитини. З допомогою слів, що узагальнюють окремі розрізнені відчуття, сприймання, відбувається утворення понять. Під впливом словесних пояснень все більш зрозумілими і осмисленими стають для неї предмети і явища навколишнього світу в їх закономірних зв'язках і відношеннях. Дії ди-